

Попов Є.О.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОЛІТИЧНЕ ПРАВО І ЗАКОН

У своєму праворозумінні Арістотель розділяє положення Сократа і Платона про збіг справедливого і законного. Право уособлює собою політичну справедливість і служить нормою політичних відносин між людьми. «Поняття справедливості, – відзначає Арістотель, – зв'язано з представленням про державу, тому що право, що служить критерієм справедливості, є регулюючою нормою політичного спілкування». У цілому право як політичне явище Арістотель називає «політичним правом». Це, зокрема, означає неможливість неполітичного права, відсутність права взагалі в неполітичних (деспотичних) формах правління. Політичне право поділяється їм на природне й умовне (волевстановлене). «Що стосується політичного права, – пише він, – те воно частиною природне, частиною умовне. Природне право – те, що скрізь має однакове значення і не залежить від чи визнання невизнання його. Умовне право те, що спочатку могло бути без істотного розходження таким чи іншої, але раз воно визначено, (цю байдужність припиняється)» [1, с. 239].

Таким чином, у навчанні Арістотеля і природне, і умовне (волевстановлене) право, хоча і розрізняються між собою, але обоє відносяться до сфери політичних явищ і носять політичний характер. У софістів, наприклад, розходження між природним правом (правом по природі) і правом умовним (полісними законами, установленими за згодою, сваволі і т.д.) означало розрізнення, а найчастіше і пряме протиставлення природного (природного) і політичного (умовного). Своєрідність позиції Арістотеля обумовлено тим принциповою обставиною, що під «природою» він і в питанні про право має на увазі саме політичну природу людини: адже людина, відповідно до Арістотеля, є по своїй природі істота політичне. Узагалі при розгляді тих чи інших природно-правових концепцій важливо установити, що, власне кажучи, мається на увазі під поняттями «природа», «природне» і т.д. у відповідних навчаннях. Даний момент має істотне значення для характеристики також і інших аспектів праворозуміння.

Під умовним (волевстановленим) правом у концепції Арістотеля мається на увазі всі те, що в наступному слововживанні стало позначатися

як позитивне (позитивне) право. До умовного права він відносить установлення закону і загальних угод. Причому він говорить про писаний і неписаний закон. Під неписаним законом, що теж відноситься до умовного (позитивному) праву, маються на увазі правові звичаї (звичайне право).

Істотним складеним моментом політичної якості закону є його відповідність політичної справедливості і праву. «Усякий закон, – відзначав Арістотель, – в основі припускає свого роду право». Отже, це право повинне знайти своє вираження, втілення і дотримання в законі. Відступ закону від права означало б, відповідно до концепції Аристотеля, відхід від політичних форм до деспотичного насильства, виродження закону в засіб деспотизму. «Не може бути справою закону, – підкреслював він, – володарювання не тільки по праву, але і всупереч праву: прагнення ж до насильницького підпорядкування, звичайно, суперечить ідеї права [2]. Політичне правління – це, по Арістотелю, правління закону, а не людей: правителі, навіть кращі, піддані почуттям і фактам, закон же – урівноважений розум».

Отже, Арістотель, здійснивши грандіозне узагальнення соціального і політичного досвіду еллінів, розробив оригінальне соціально-філософське вчення. Соціальна і політико-правова проблематика освячується Аристотелем у принципі з позицій ідеального розуміння поліса – міста держави як політичного.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Політика. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
2. Основи політології: Курс лекцій / Під ред. В.П. Пугачова. – М., 1992.